

Praktijkadvies Essentaksterfte 2016

Door Annelies Blankena,
VBNE

Inhoud presentatie

- Waar komt essentaksterfte vandaan?
- Risico's
- Doel praktijkadvies
- Stap A Inventariseer op essentaksterfte
- Stap B Selecteer vóór beheer
- Stap C Wat kan de beheerder doen?
- Beheerstrategie per groeivorm of groeiplaats es

Waar komt de essentaksterfte vandaan?

Paul Copini, Centrum voor Genetische Studies, WUR

Oorzaak essentaksterfte

Vals essenvlieskelkje
Hymenoscyphus fraxineus

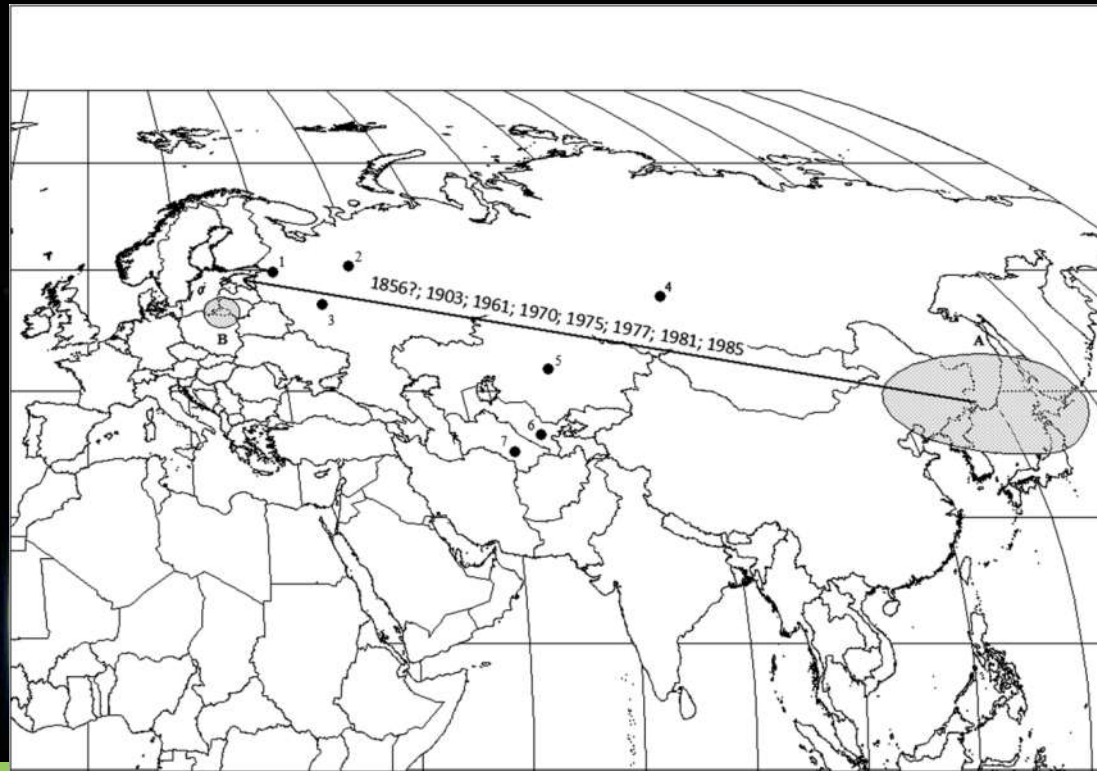

Fraxinus mandschurica

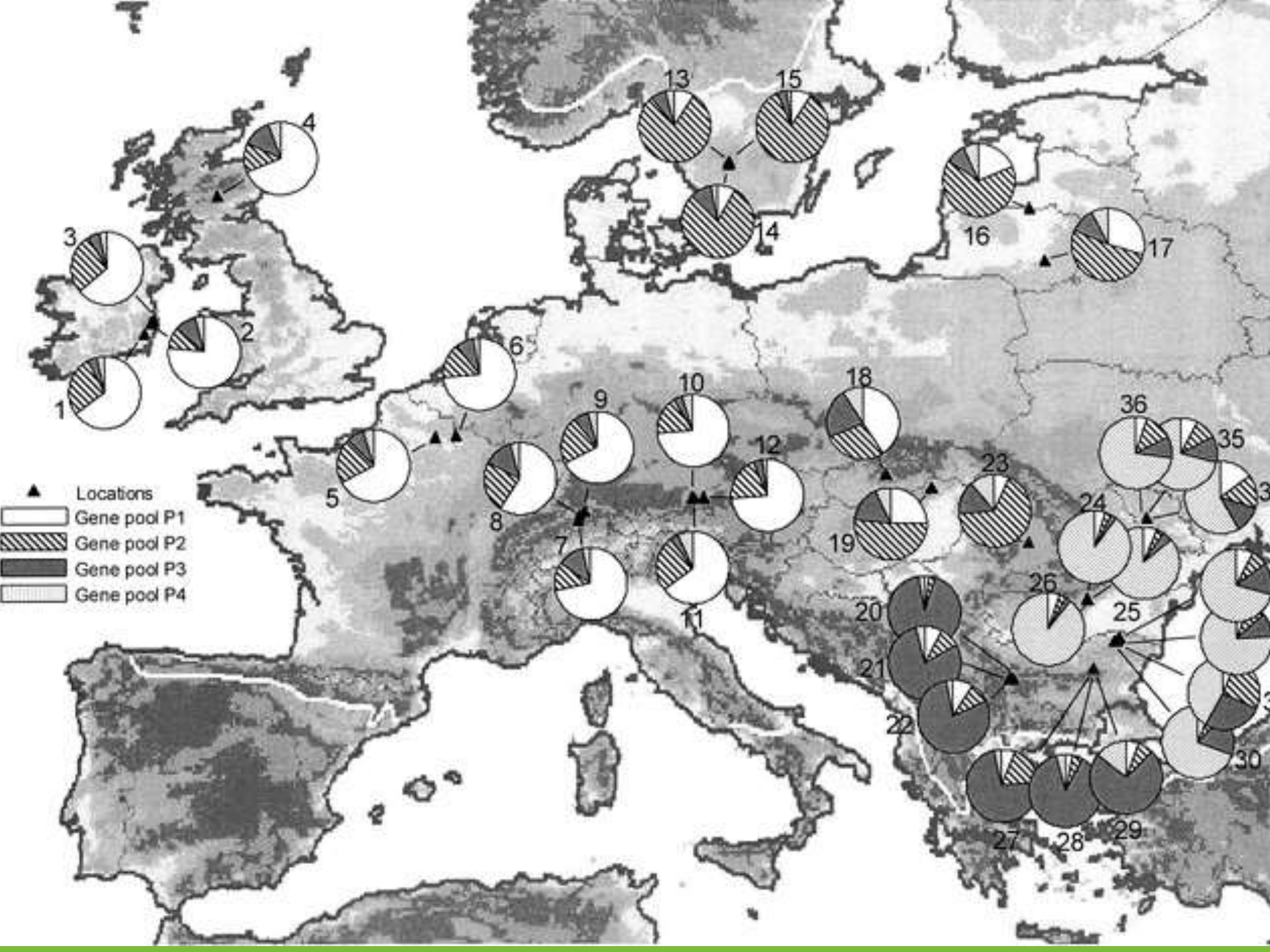
Gewone es
Fraxinus excelsior

Drenkhan et al 2014 :

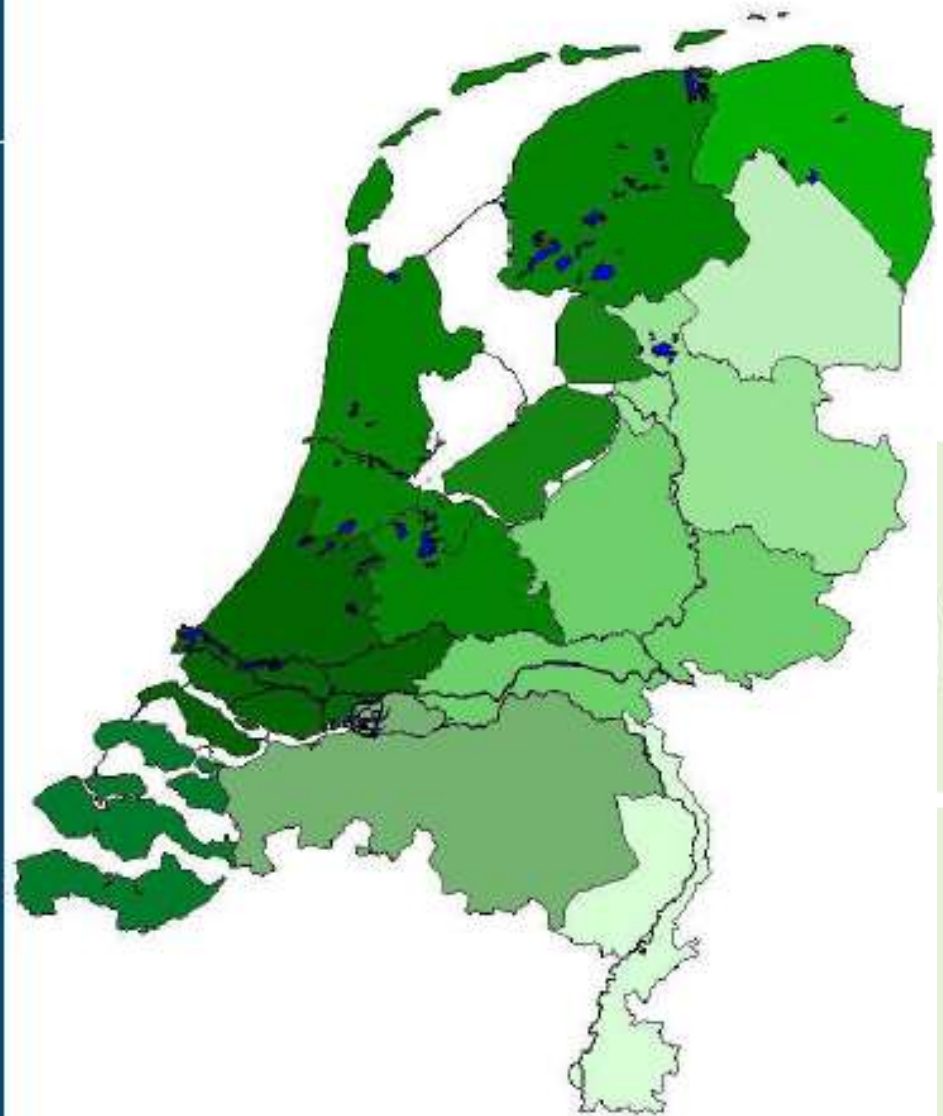
From the 1960s to the 1980s, several consignments of *F. mandshurica*, originating directly from the natural range of *F. mandshurica* in East Asia (in the Russian Far East), were brought and planted in Baltic areas. These consignments consisted mainly of seeds, but sometimes also of young plants. Currently, the natural infection of seeds by the fungus was demonstrated by Cleary et al. (2013), increasing the probability of accidental long-distance transmissions of the fungus.

Mycology, 2014 Vol. 5, No. 4, 228–290, <http://dx.doi.org/10.1080/21501203.2014.963720>

Regionaal voorkomen van de es in het landschap per provincie (donkergroen = meer frequent)

- Goede tolerantie voor natte gronden -> geschikt voor klei- en veengronden
- Redelijke tolerantie voor wind en zeewind -> geschikt voor de kustgebieden
- Bodem-pH traject: pH-KCl 4.5 – 8.0 -> geschikt voor uiteenlopende bodemtypes
- Geen onbeheersbare ziekten en plagen (tot dusver!!!)

Centre for Genetic Resources, the Netherlands

Ash-associated species

955 ash-associated species:

- 12 birds
- 28 mammals
- 58 bryophytes
- 68 fungi
- 241 invertebrates
- 548 lichens

- 45 obligate species on ash: 4 lichens, 11 fungi, 30 invertebrates
- 62 highly associated species: 19 fungi, 13 lichens, 6 bryophytes, 24 invertebrates
- Obligate and highly associated species most at risk from ash dieback

The number of obligate and highly associated species – provides measure of ecological importance of tree species

Genenbank Roggebotzand

Betekenis voor beheer?

Samenvatting: In dit praktijkadvies leest u, beheerder of eigenaar van
essen, meer over de oorzaak van deze ziekte, het herkennen ervan en de
effecten op de boom. Ook leest u welke maatregelen u kunt nemen en welke
regelgeving er bestaat om economische, ecologische en landschappelijke
schade te voorkomen.

Verkrijgbaar:

▶ [Download het praktijkadvies](#)

SEE MORE

4

SHARE

Praktijkadvies voor *beheer*

- Geen effectieve bestrijdingsmethode
- Geen regelgeving

Doel

- Gericht op beheer van essen
- Hoe omgaan met de ziekte?

Wanneer aantasting

- Besmetting door de wind
- Na dunning of afzetting: Massale aantasting
- Snoei of afzetting: sneller in de kern

STAP A.

INVENTARISEER VÓÓR U BEHEERT

Beoordeel elke es op:

1. essentaksterfte
2. de mate van aantasting

Beste periode
inventarisatie:

half mei – half juli

Kenmerken ziekte

1. Donkere verkleuringen op de *bast*
2. Afgestorven jonge *takken* in top en middenkroon

Kijk alleen naar taksterfte

Vervroegde bladafval? Geen kenmerk!

= Strategie boom:
voorkomt dat schimmel de twijg in groeit.

Beslisboom essentaksterfte

STAP B. BEHOUD GEZONDE BOMEN

- Grote genetische diversiteit (Nederlandse essen)
- Onbekend welke bomen resistent

Laat es met enige vorm van resistentie staan!

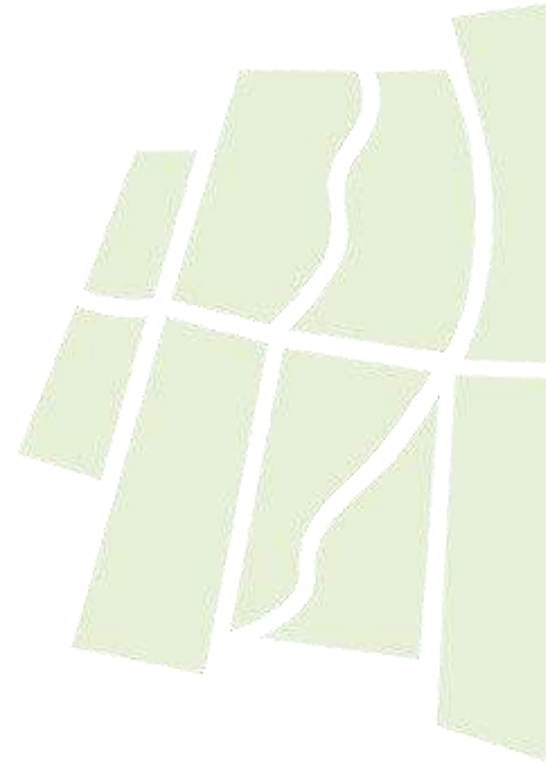
Toekomstige zaadbron?!

STAP C. WAT KUNT U DOEN?

Beheerstrategie per groeiplaats of groeivorm

1. Essenhakhout
2. Houtwallen en landschapselementen
3. Oude knotessen
4. Essenlanen langs wegen
5. Essenbossen met houtproductiedoelstelling
6. Natuurbossen (SNL)

1a. Essenhakhout

Kenmerken

- Bijzondere insecten en mossoorten
- Oude bosplanten

Dilemma

- Niets doen?
- Regulier afzetten?

→ **Sterfte**

Consequentie sterfte

Dichte ruigtevegetatie

→ Natuurwaarden achteruit

1b. Essenhakhout

Wat kan de beheerder doen?

Eerst bijzondere percelen

Terreinen <1 ha

1. Kaalkappen en gericht inplanten
2. Intensieve nazorg: verruiging

Terreinen > 1 ha

Stap 1: Essenhakhout in sluiting

- Voorkomt verruiging

Stap 2: Na kroonsluiting drie opties:

- I. Andere soorten omzetten in hakhout
Vervolgens inboeten
- II. Toewerken naar middenbos met hakhoutstoven
- III. Door ontwikkelen tot opgaand bos, zonder hakhoutstoven

Opties naast elkaar toepassen

2. Houtwallen en landschapselementen

Kenmerken

- regelmatig afgezet (ca. 15 - 25 jaar), enkele overstaanders

Wat kan de beheerder doen?

- Beoordeel aantasting, vóór afzetten
- Begin tijdig! (Half mei – half juli.)

1. Sterk aangetaste essen afzetten met het hakhout

- Inboeten andere soort
 - Cultuurhistorisch passende soorten
 - Bijzondere voorjaarsflora?
- Goed verteerbaar strooiselsoorten

2. Gezonde essen laten staan

- Als extra overstaanders
- Beoordeel opnieuw in volgende afzetronde

3. Oude knotessen

Kenmerken

- Zeer zeldzame mossen en korstmossen op de stam
- Holten voor fauna

Dilemma

- Regelmatig knotten:
versnelt aftakeling en verlies
natuurwaarden
- Niet knotten:
uitscheuren stam

3. Oude knotessen (2)

Wat kan de beheerder doen?

1. Minder vaak knotten

2. Spreid in de tijd

1/3 of 1/4 van de bomen per jaar

3. Knot alleen zijwaarts groeiende takken

boomvorm blijft langst levensvatbaar.

4. Plant andere soorten voor lange termijn

4. Essenlanen langs wegen

Kenmerken

Aantasting laanbomen
langzamer

Essencultivars toleranter
dan zaailingessen

Wat kan de beheerder doen?

1. Beperkt snoeien

- Kwetsbaarder voor aantasting
- Alleen voor verkeersveiligheid
(Praktijkadvies boomveiligheid)

2. Kap pas bij ernstige aantasting

3. Plant minder gevoelige cultivars

5a. Essenbossen met houtproductiedoelstelling

Wat kan de beheerder doen?

- 1. Dunning? Ontzie gezonde es**
 - Blijf dunnen, laat mogelijk resistente es staan
 - Dun op vitaliteit, i.p.v. stamkwaliteit
- 2. Natuurlijke verjonging**
- 3. Geen verjonging in ondergroei?**
 - Klepelen en aanplant andere soorten:

Verjongingssoorten

- Hoofdboomsoort: eik, esdoorn, populier
- Verruiging? Snelgroeierende soort (populier)
- **Geen monocultuur** van konaal vermeerderde soorten
- Maaien

5b. Essenbossen met houtproductiedoelstelling

Aangetaste essen zijn gevoeliger voor honingzwam

- 1. Gevolgen voor houtkwaliteit en prijs**
- 2. Kwaliteitshout als doel?**
 - Dan evt. sneller omvormen
 - Alleen in terreinen met honingzwam

6a. Natuurbossen

Rivier- en beekbegeleidend bos (SNL N14.01)

- Uiterwaarden en beekdalen
- Kenmerk: verruiging en invasieve exoten

Wat kan de beheerder doen?

- Enkele es sterft? Laten staan
- Teveel essen sterven? verjongen

Verjongingssoorten

- fladderiep, zoete kers, hazelaar
- winterlinde op de hogere delen

6b. Natuurbossen

Haagbeuken- en essenbos (SNL N14.03) (incl. polderbossen)

- Niet overstroomd
- Waardevolle voorjaarsflora

Risico

Licht op bosbodem buiten voorjaar
→ ruigtekruiden overwoekeren flora

Wat kan de beheerder doen?

Inplanten

Verjongingssoorten

fladderiep, esdoorn, Spaanse aak en hazelaar

Verandert beheer? → Regelgeving

- Natura 2000
- SNL
- Wet Natuurbescherming

Vraag uw provincie

[Soorten](#)[Toelichting tabellen](#)[Rassenlijst Bomen](#)[Aanmeldformulier](#)

De Raad voor
plantenrassen
onderhoudt de
Rassenlijst Bomen

[Soorten](#)[Toelichting tabellen](#)[Over Rassenlijst
Bomen](#)[Aanmeldformulier](#)[Interessante links](#)[Contact](#)

Opname in de Rassenlijst Bomen

> [Lees meer](#)

De Rassenlijst Bomen is een hulpmiddel bij de aanplant van landschappelijke beplantingen en productiebos.

Soorten zoeken

Op deze site kunt u gericht zoeken in de 9e Rassenlijst Bomen naar toegelaten uitgangsmateriaal (rassen en opstanden). Dit doet u door:

Aanmelden opstanden

Via het [aanmeldformulier](#) kunt u opstanden aanmelden voor opname in de Rassenlijst Bomen.

Rassenlijst bijgewerkt: tot 28 april 2016

Deze 9e Rassenlijst Bomen is in 2012 volledig geactualiseerd. Incidentele veranderingen worden een keer in de 3 maanden

Vragen?

Dank: P. Copini (Centrum voor Genetische Bronnen)
J. Kopinga, Kopinga Boomadvies
Werkgroep Essentaksterfte VBNE

<http://www.vbne.nl/productdetails/praktijkadvies-essentaksterfte>